

LIEPĀJAS PILSĒTAS TERITORIJAS PLĀNOJUMA KONCEPCIJAS UN PILSĒTVIDES ATTĪSTĪBA ATJAUNOTAJĀ LATVIJAS REPUBLIKĀ (1990–2015)

Silvija OZOLA, Mg. Arch.
Rīgas Tehniskās universitātes
Liepājas filiāle

Latvijas Universitātes 73. konference
2015. gada 5. – 6. februāris

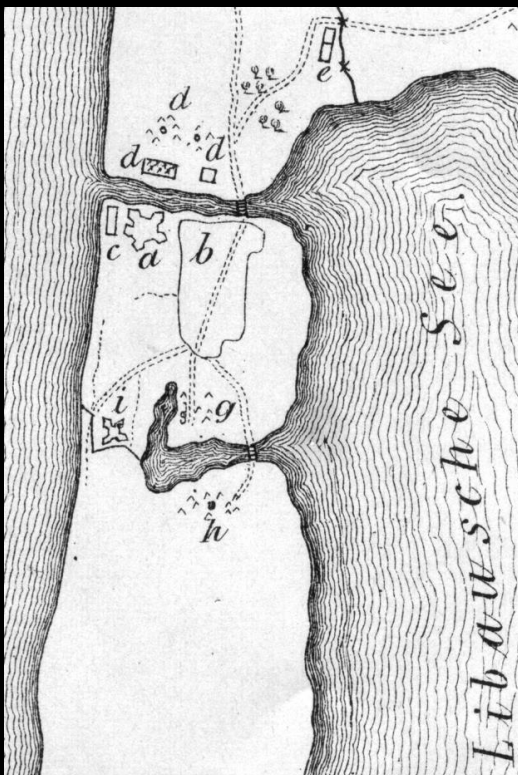
Livonija, varas centri
15. gs.

Kurzeme, apdzīvotība
1590

Līvas upes radītā ūdens sistēma ar salām
1640

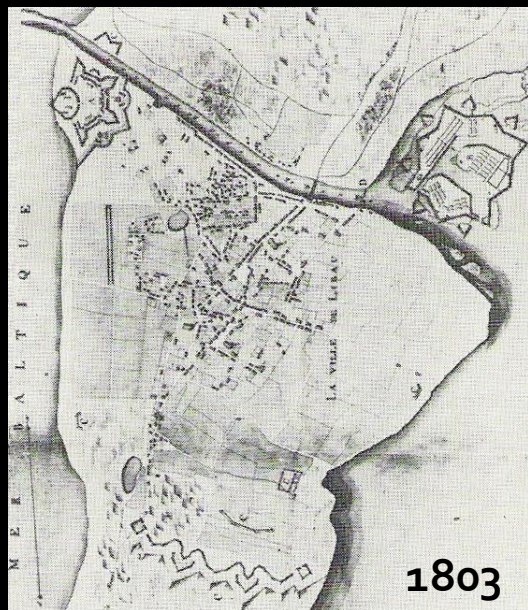
Libau, ostas kanāls,
ceļi piekrastē
1701

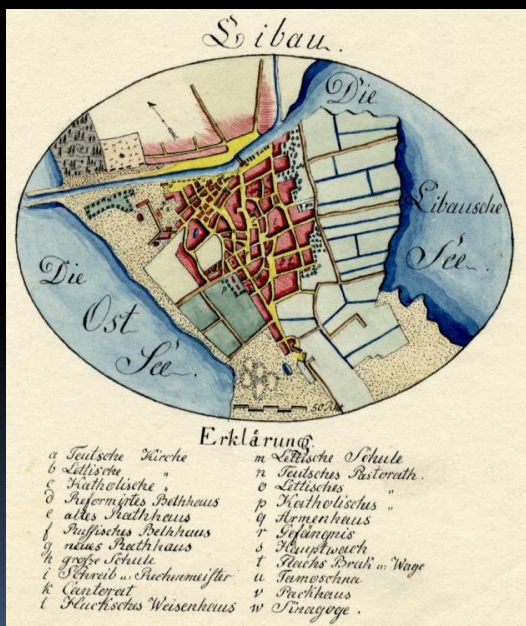
Libau, osta,
ceļu un laukumu sistēma
1740

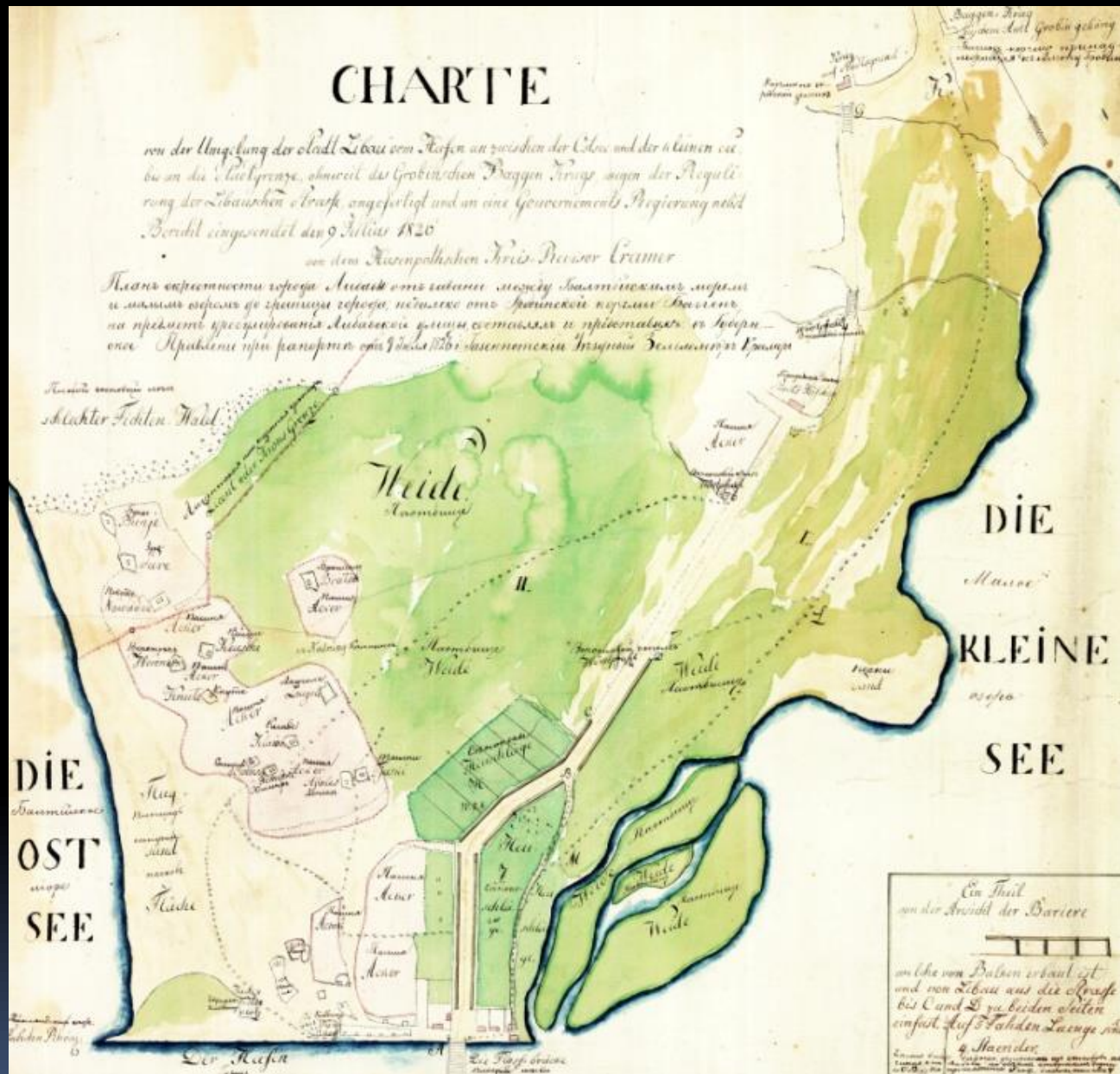
Libau, ielas, laukumi,
apbūve ostas kanāla dienvidu piekrastē
1797

1803

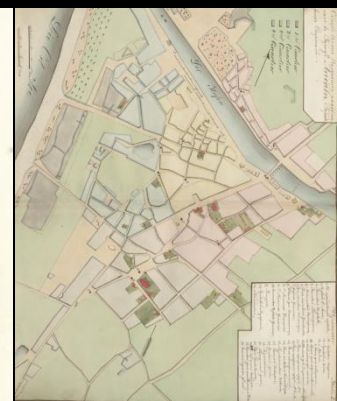
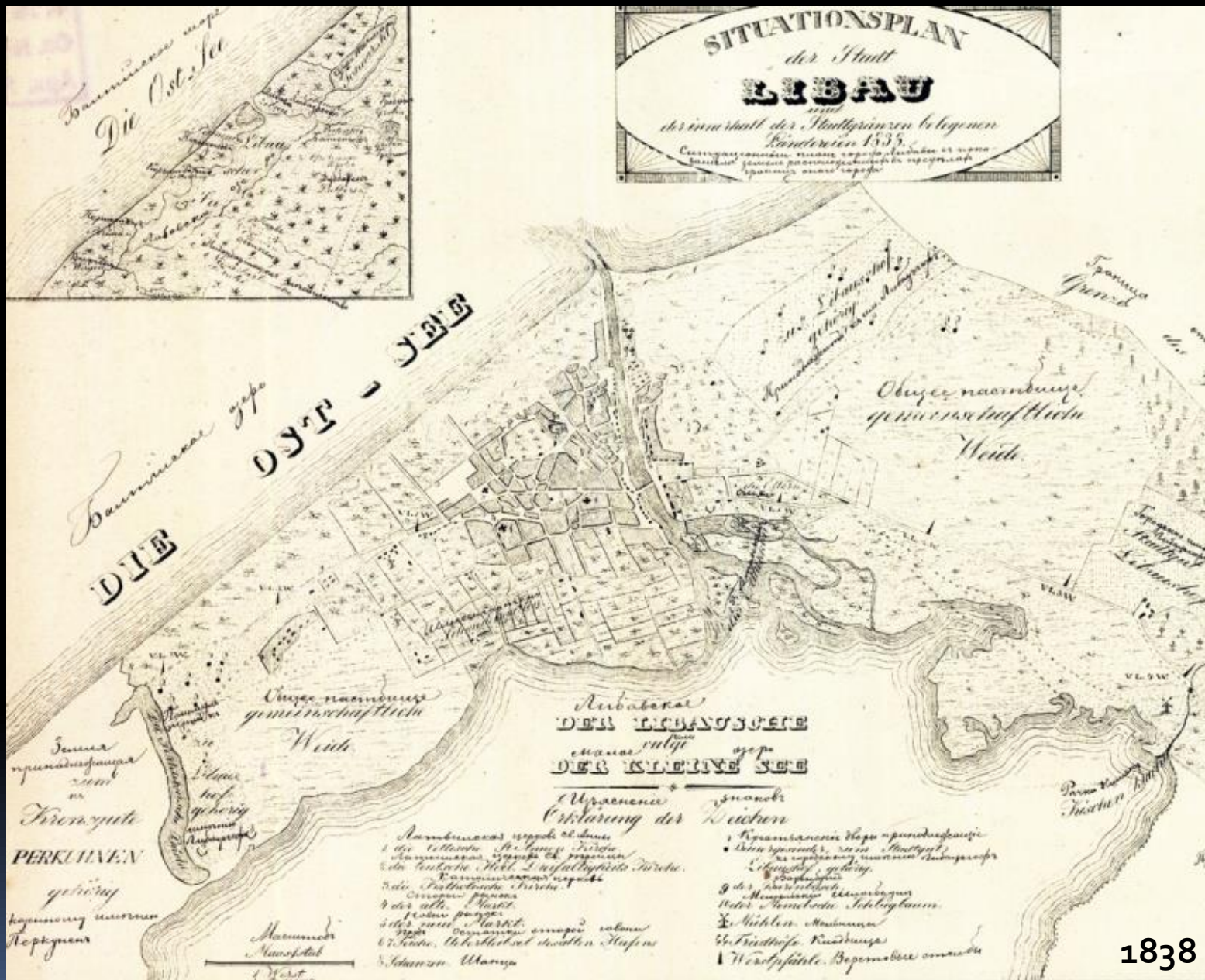

Libava, apbūves teritorijas ostas kanāla dienvidu piekrastē

Libava, apdzīvotība ostas kanāla ziemeļu piekrastē
1826

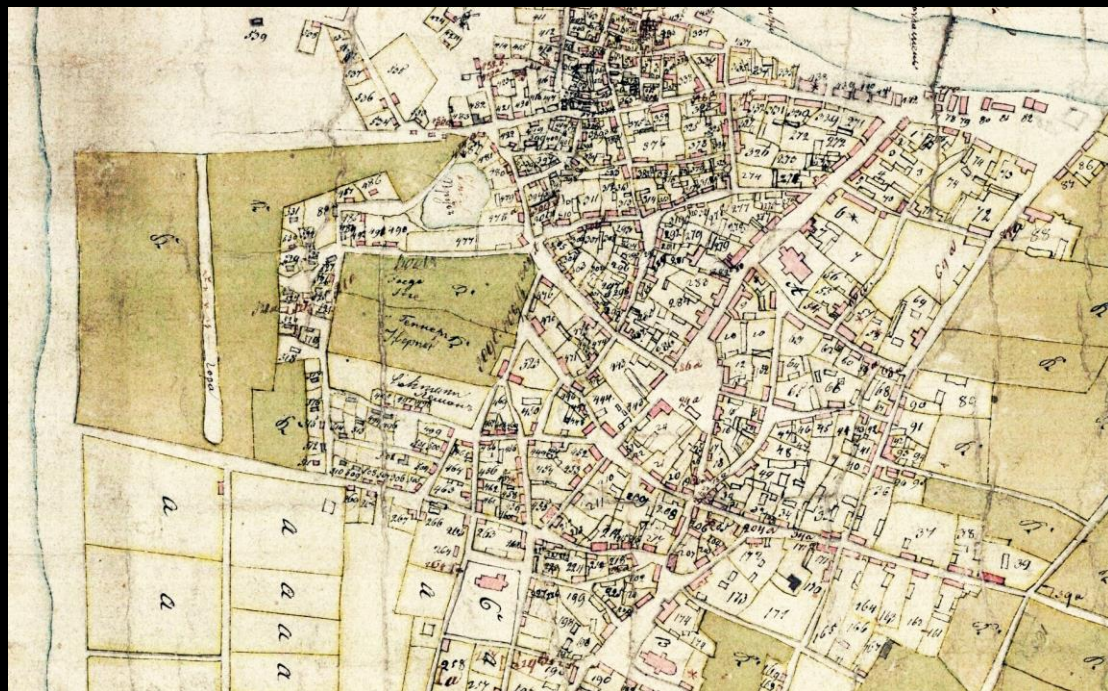
Krievijas impērija, 19. gadsimta pirmā puse

Libava, 1840

1830. gadā uzbūvēja pār ostas kanālu
pastāvīgu koka tiltu

Krievijas impērija, 19. gadsimta pirmā puse

Libava, teritorijas plānojums un apbūve
uz dienvidiem no ostas kanāla, 1848

1841. gadā atklāja ceļu no Libavas uz Grobiņu

1853.–1856. gadā Libavā risinājās Krimas kara notikumi

1858. gada 26. martā Krievijas valdība saņēma apstiprināšanai Libavas ostas
rekonstrukcijas un padziļināšanas projektu

1860. gadā tika izdota visaugstākā pavēle par Libavas ostas paplašināšanu un padziļināšanu

1861.–1868. gadā īstenoja ostas izbūves pirmo kārtu

1871. gadā Pauls Makss Berči (1840–1911) kļuva par Libavas arhitektu

1871. gadā atklāja pirmo dzelzceļa līniju no Libavas

Krievijas impērija, 19. gadsimta vidus – trešais ceturksnis

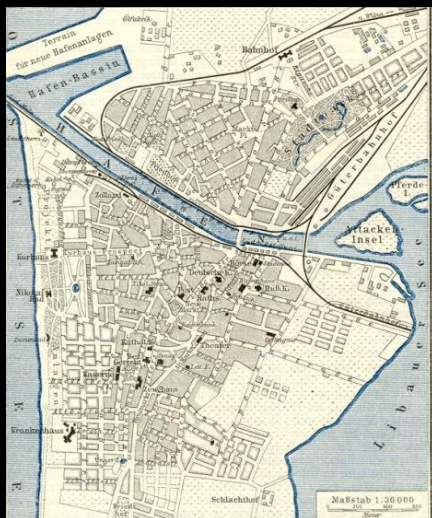

Libava, teritorijas plānojums, 1867

Krievijas impērija, 19. gadsimta otrā puse

Lielā iela, laukumi

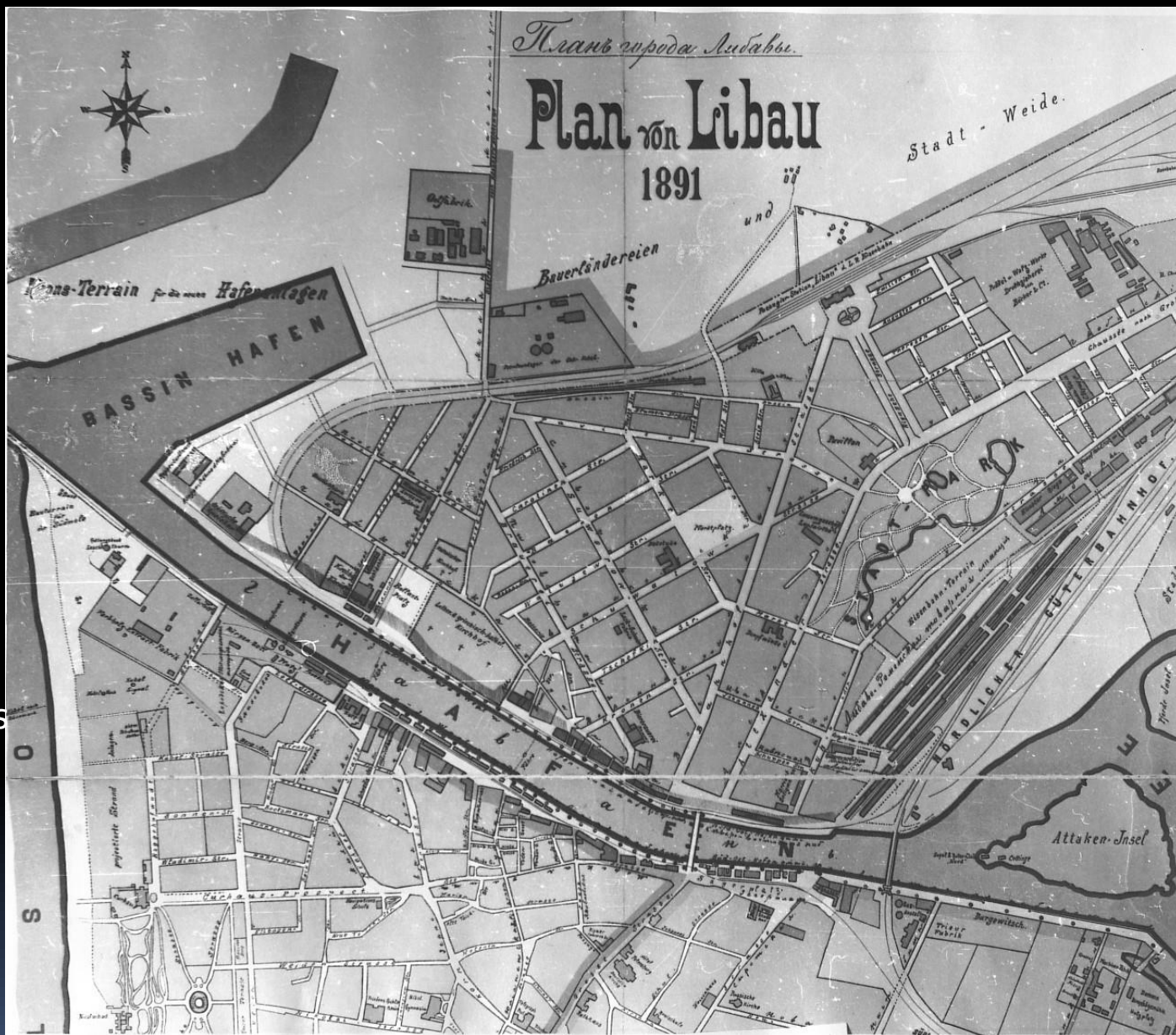
Libava,
dzelzceļa pievedceļu
un apbūves plānojums,
1890

1878. gadā uzsāka ostas
izbūves otro kārtu

1879. gadā uzbūvēja
dzelzceļa tiltu pār ostas
kanālu

1881. gadā uzbūvēja
dzelzs tiltu pār ostas
kanālu

1888. gadā pabeidza
ostas rekonstrukciju

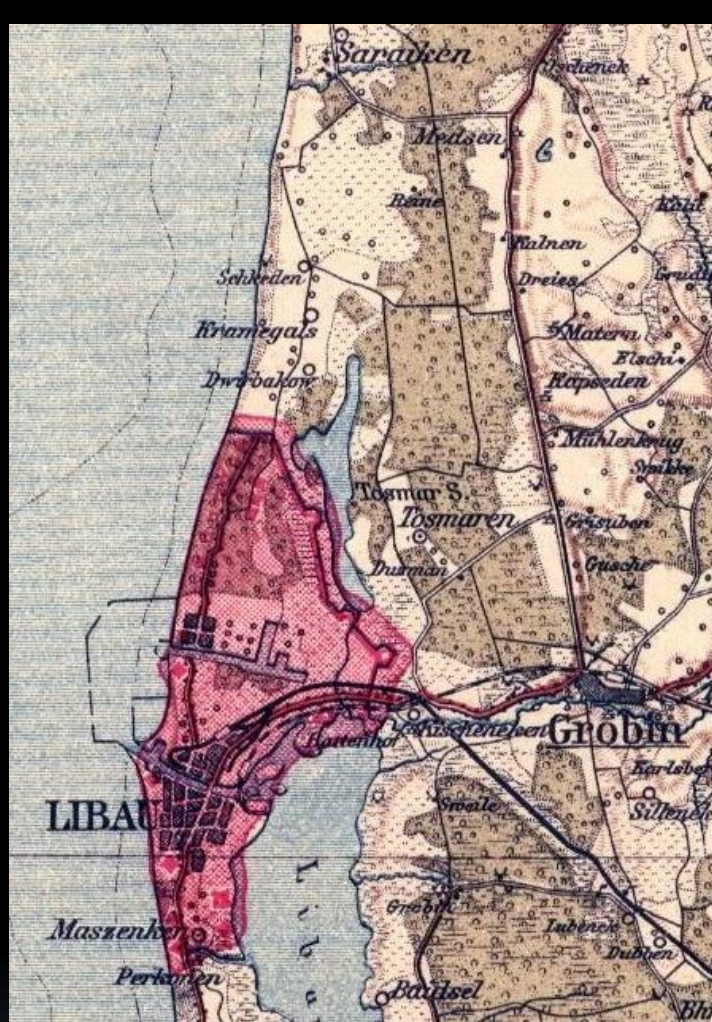
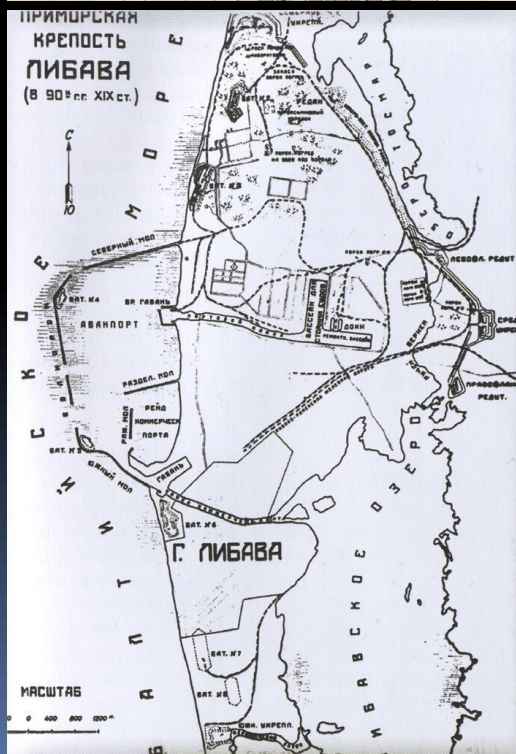
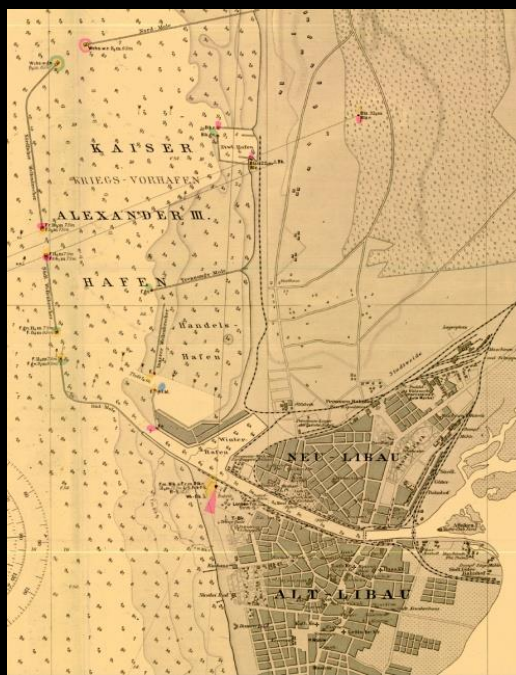

Libava, plānojums teritorijai uz ziemeļiem no ostas kanāla, 1891

Krievijas impērija, 19. gadsimta beigas

Libava un tās apkaime ar Libavas-Romnu dzelzceļu Krievijas impērija, 19. gadsimta beigas

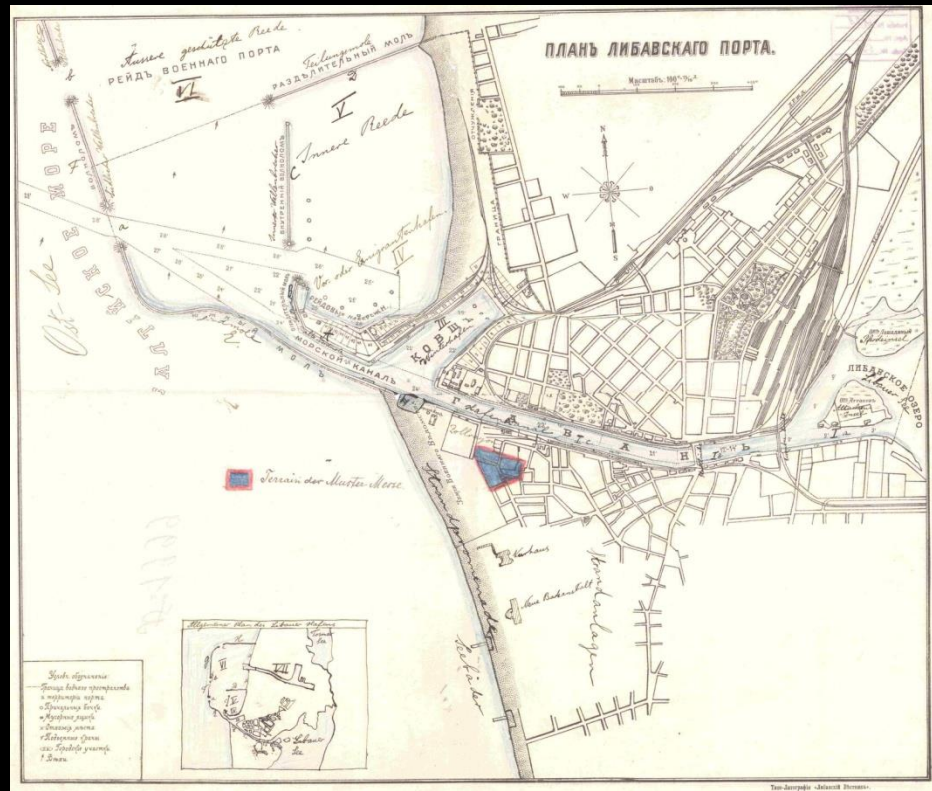
Kara osta un jūras cietoksnis, 1895

Libavas teritorijas plānojums

19. gs. 90.-os gados uzsāka "Imperatora Aleksandra III kara ostas", jūras cietokšņa un kara pilsētiņas izbūvi
 1899. gadā izbūvēja ielu elektriskā dzelzceļa līniju satiksmei starp Kara ostas pilsētiņu, dzīvojamiem un rūpniecības rajoniem Jaunliepājā un pilsētas centru Vecliepājā Krievijas impērija, 19. gadsimta beigas

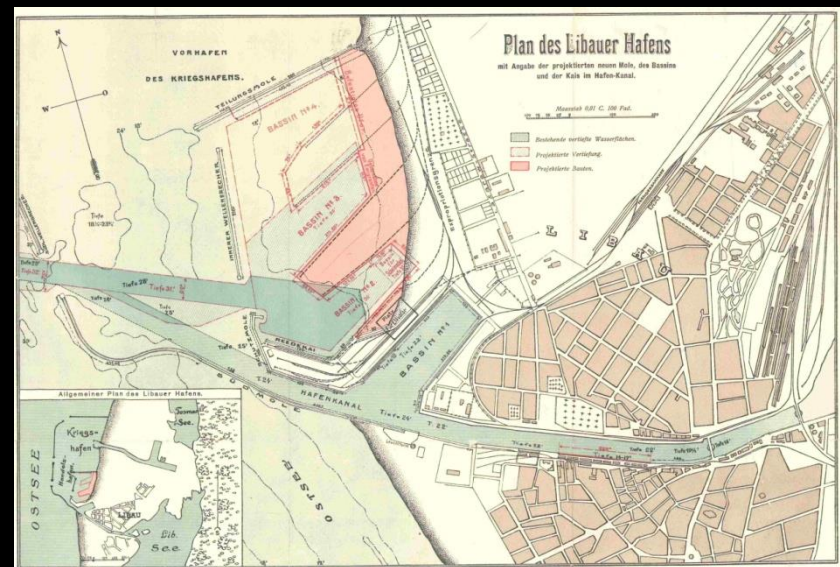
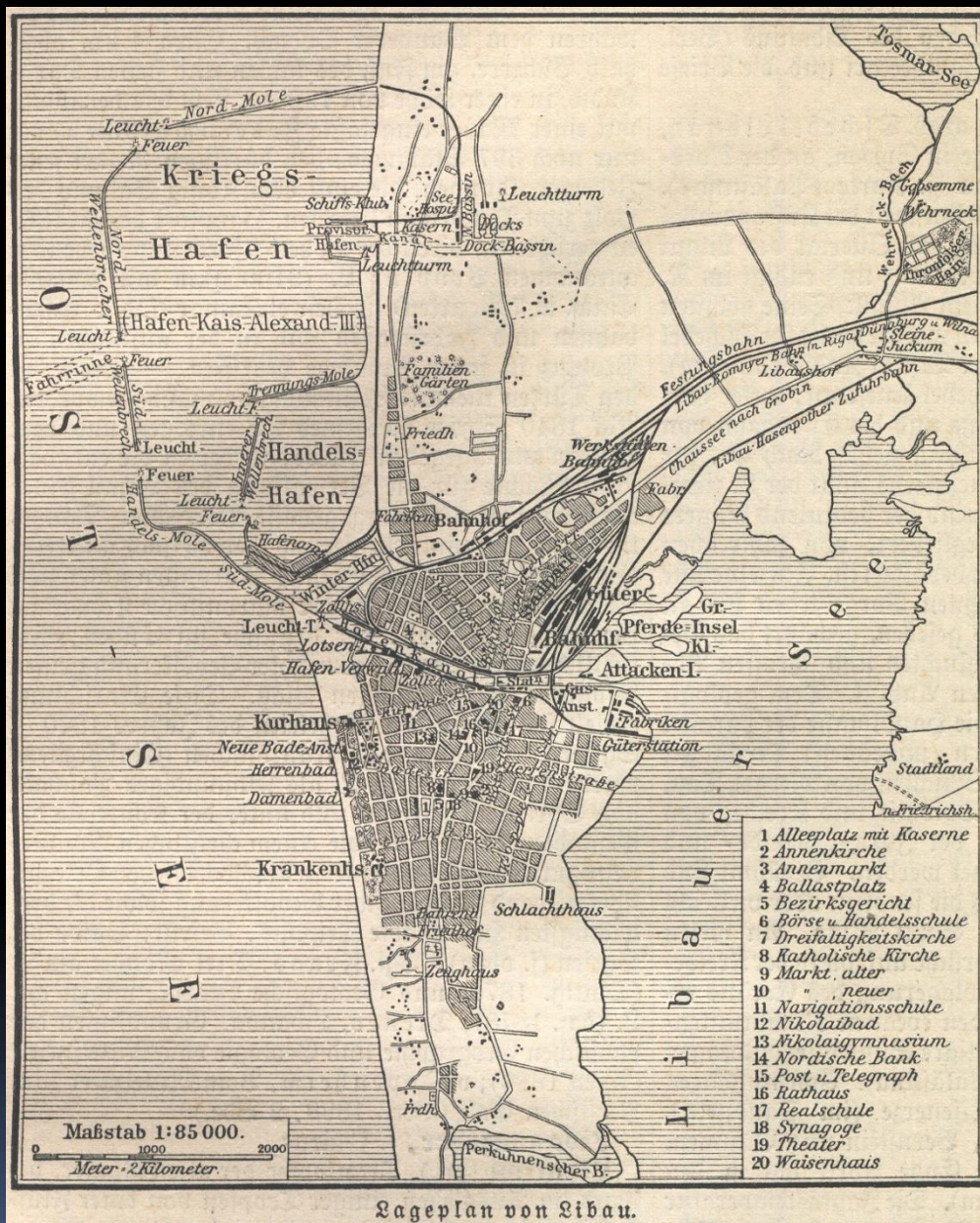

Libava, Kara ostas izbūve, 1903

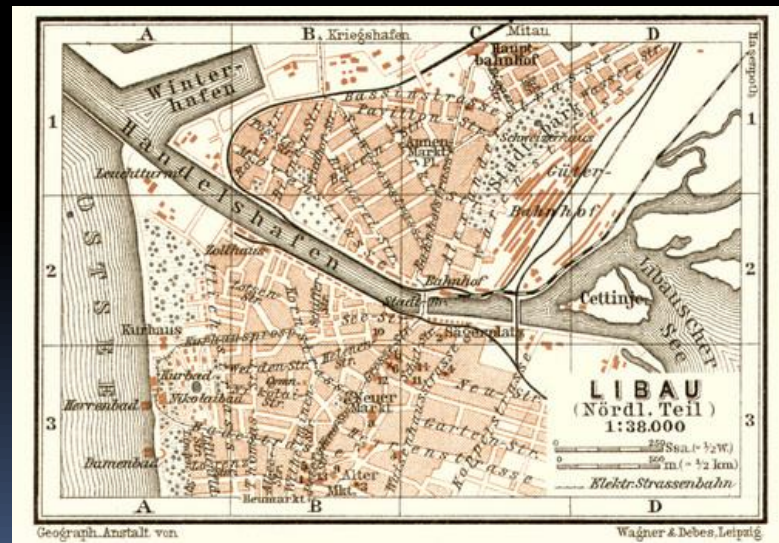

Libava, Tirdzniecības ostas plāns

1907.gadā beidza būvēt Kara ostu un jūras cietoksni, kuru 1908. gadā likvidēja
 1910. gada 20. septembrī pieņēma lēmumu par Jaunā tirgus slēgšanu
 1911. gadā izveidoja Rožu laukumu

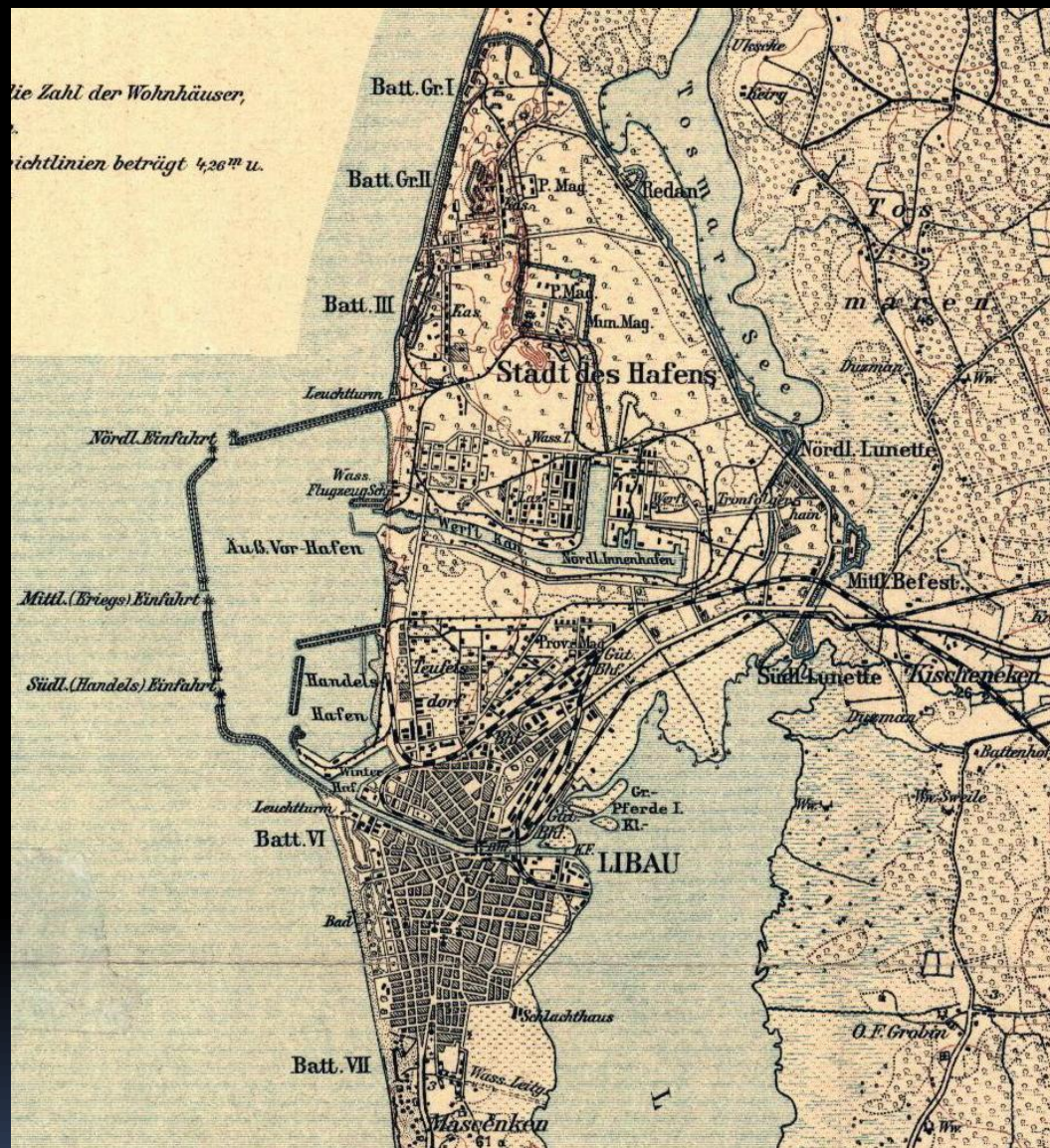
Libava, Tirdzniecības ostas izbūve, 1913

Libava, ostu un pilsētas teritoriju plānojums, līdz 1909

1914

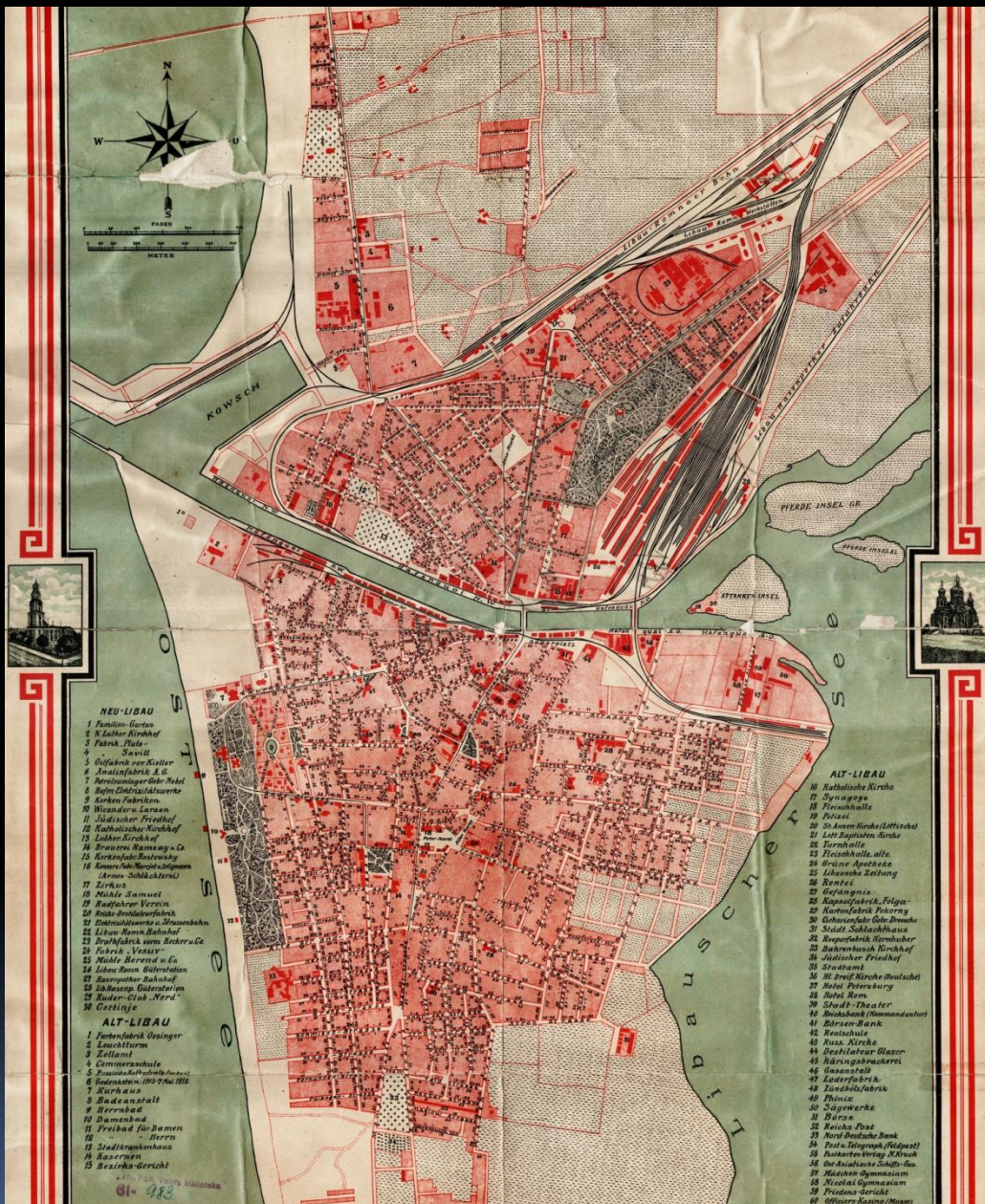
Krievijas impērija, 20. gadsimta sākums

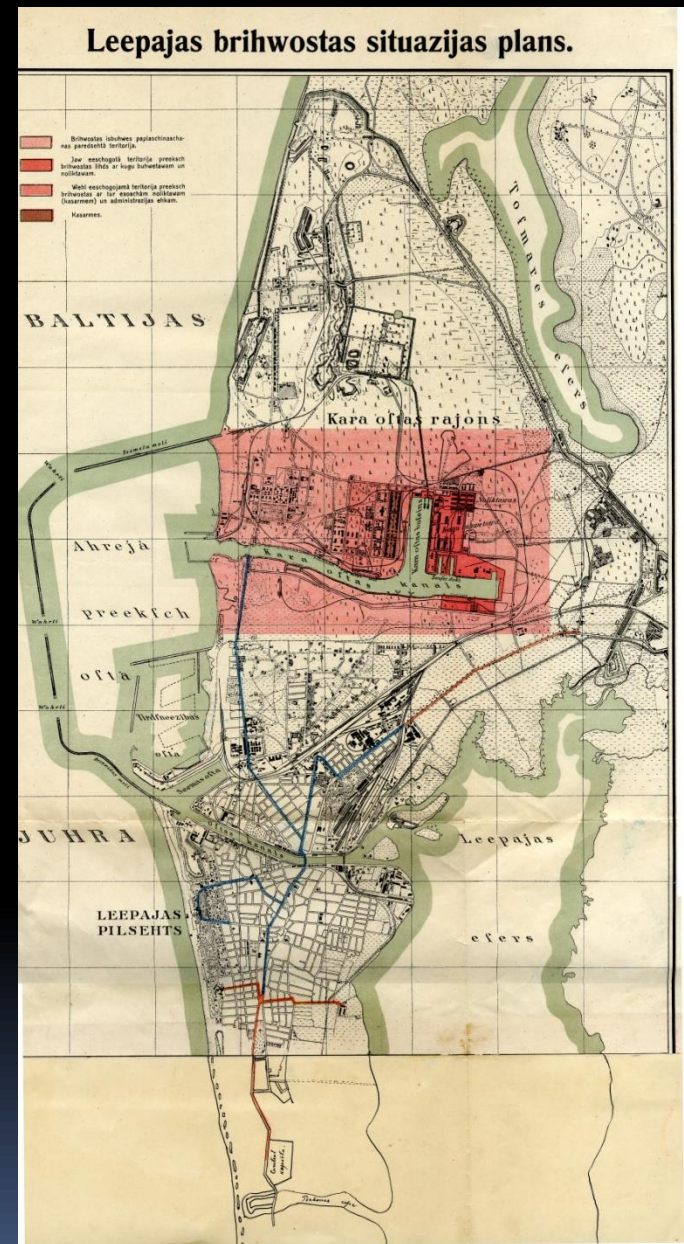
Libava, Kara ostas apbūves un nocietinājumu, Ziemeļu priekšpilsētas, Jaunliepājas un Vecliepājas plānojums, 1916

Libava, ostu teritoriju plānojums, 1915

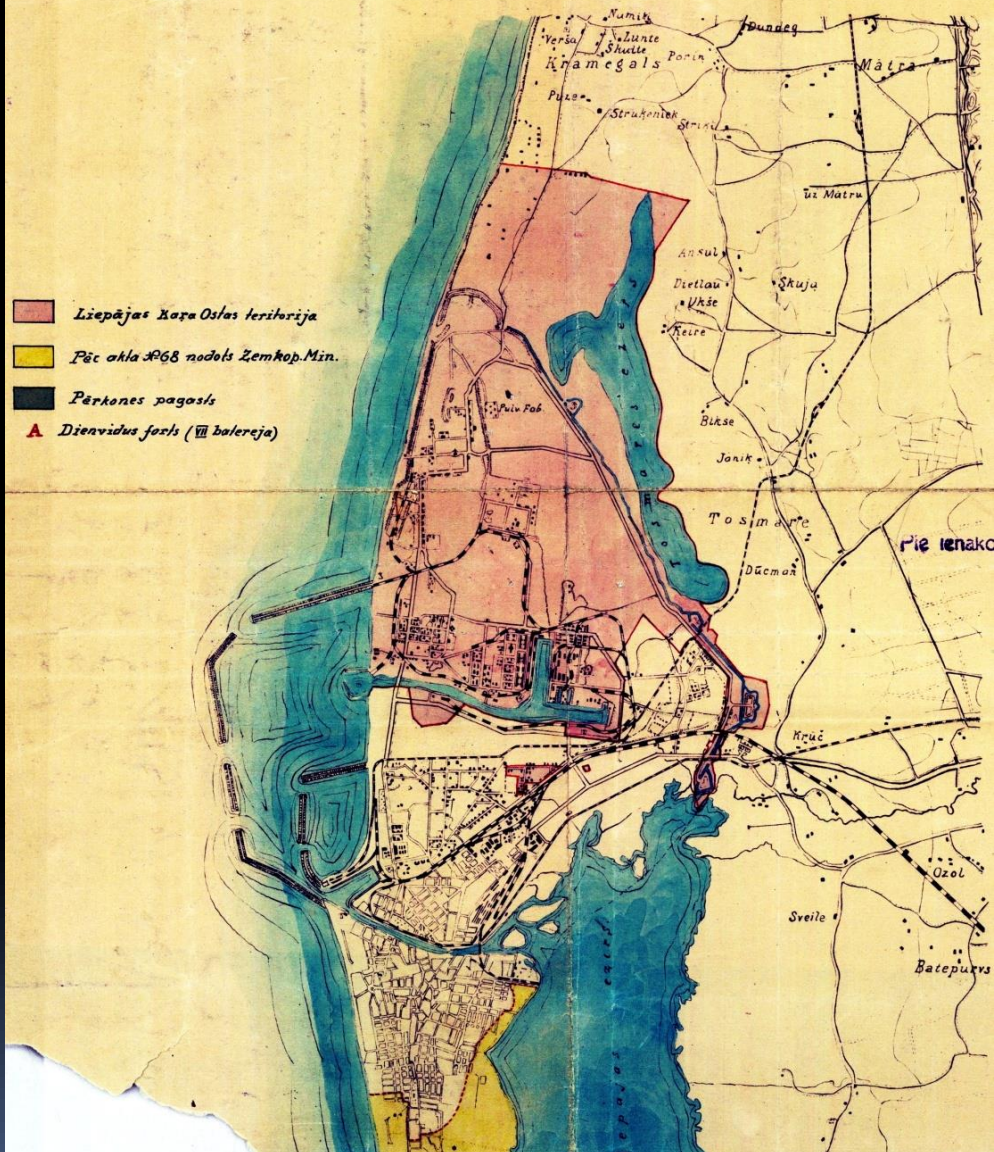

Libava, pilsētas apbūves plānojums, ap 1916

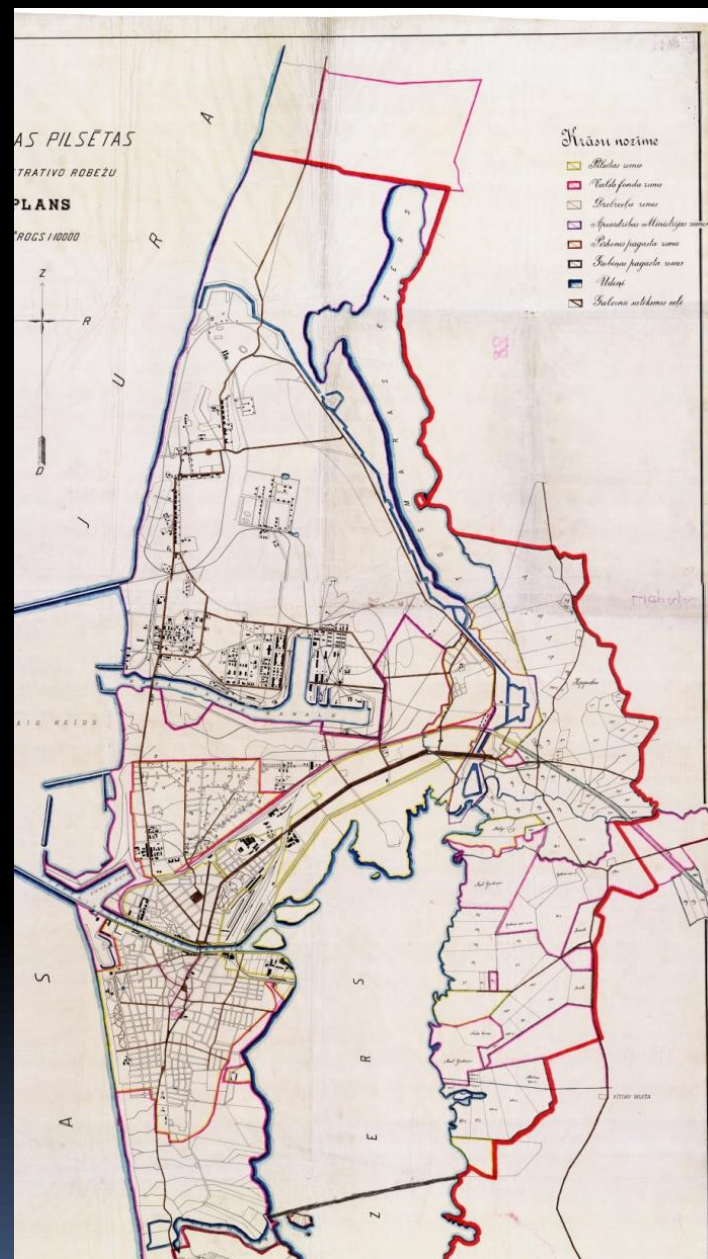

Liepāja, Brīvostas plāns, pēc 1918

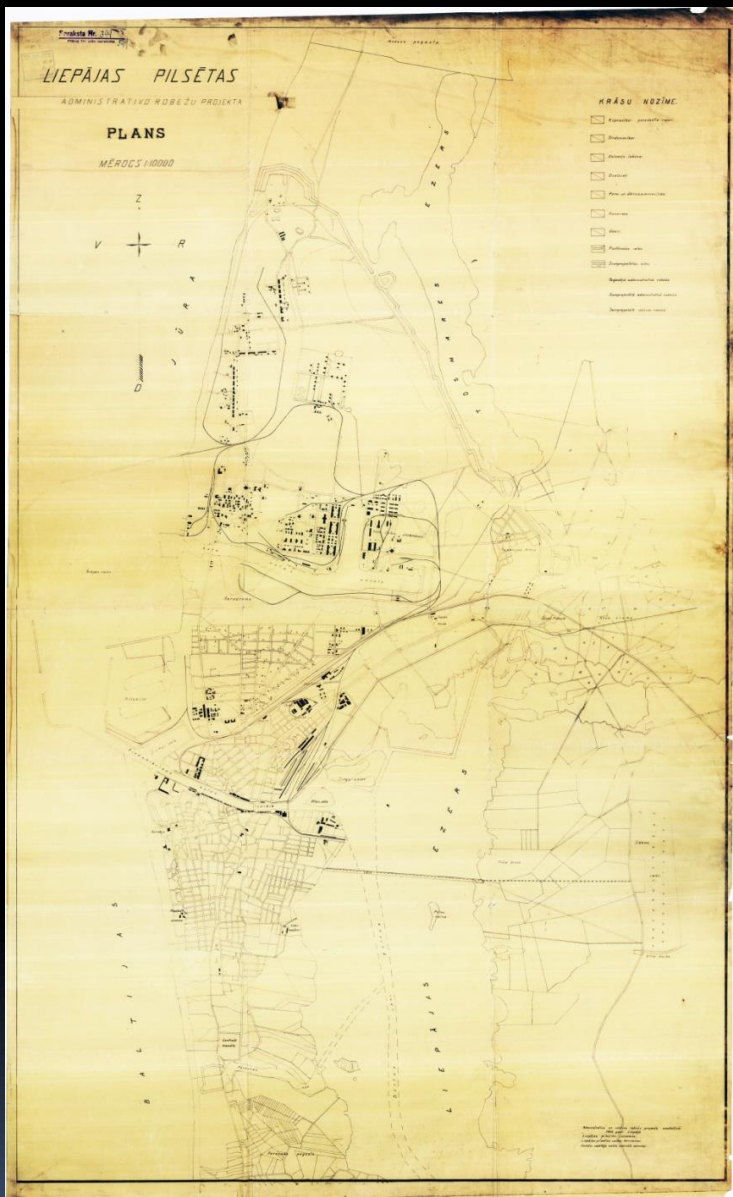
Liepājas Kara Ostas robežu plāns

Liepājas Kara ostas robežu plāns

1925. gada Liepājas pilsētas robežu plāns
Latvijas Republika, 1920-ies gadi

Liepāja, administratīvo robežu plāns, 1932

Liepājas pilsētas dienvidu daļas apbūves projekts, 1934

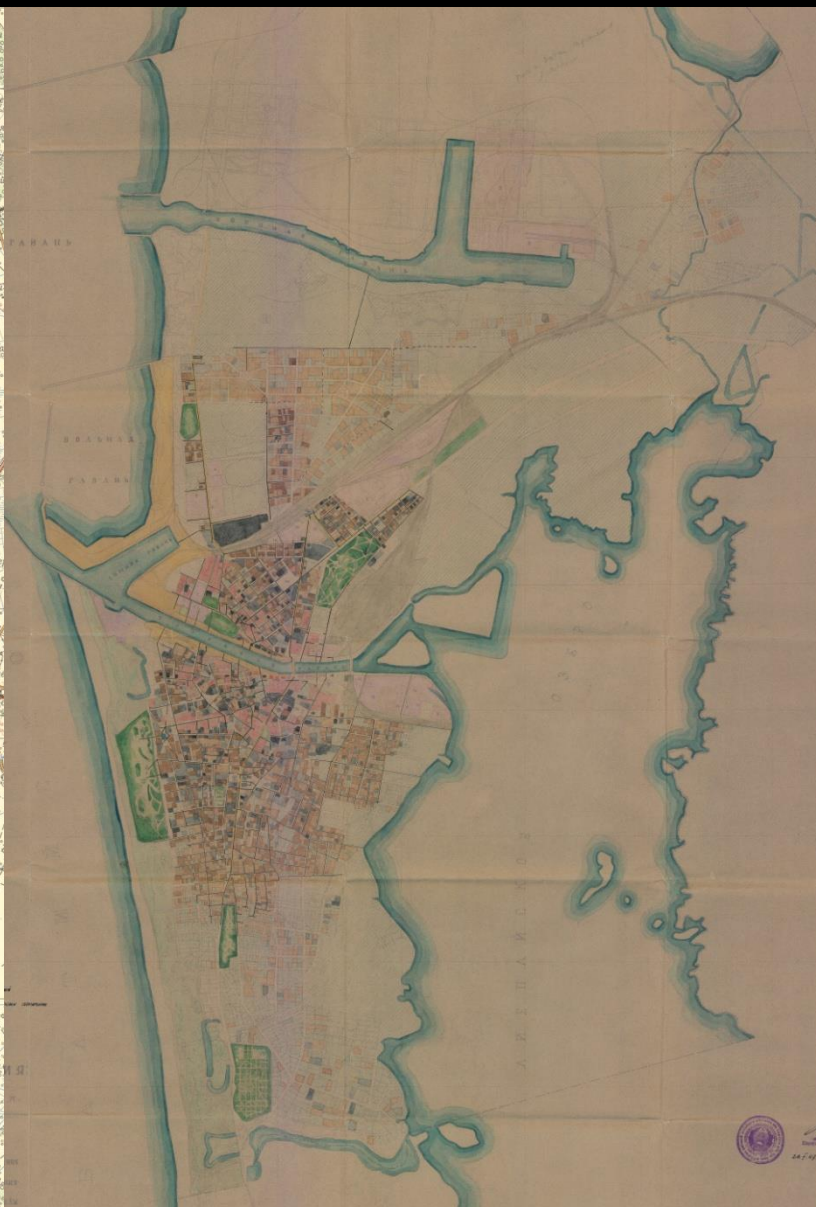
Liepājas Ziemeļu priekšpilsētas plānojums, 1935

Karadarbībā no 25. līdz 27. jūnijam iznīcināja ostmalas apbūvi, bet 1942. gadā – pilsētas centru ap Rožu laukumu un Lielo ielu.

Liepājas pilsētas plāns, 1935

Liepājas plānojums, 1948

Liepāja, pastāvošās apbūves plāns, 1946

Liepāja pēc kara kļuva par republikas nozīmes pilsētu un rajona centru. Atbilstoši sociālisma prasībām rekonstruēja agrāk būvētās rūpnīcas – Liepājas piena kombinātu (1945) un metālizstrādājumu rūpnīcu “Liepāja” (1946). No Uzvaras laukuma līdz tiltam Karostā atjaunoja tramvaja līniju (1946), dibināja zvejnieku arteli “Boļševiks” (1946) un Ekspedīcijas zvejas pārvaldes Liepājas bāzi (1947).

Karam beidzoties, Liepājai izstrādāja „Shēmu celtniecības izvietojšanai 1946–1950”. Pilsētu 1950. gada augustā pasludināja par slēgtu: tirdzniecības ostu turpmāk izmantoja militārām vajadzībām.

Saskaņā ar Latvijas PSR Ministru Padomes 1952. gada 14. maija lēmumu Nr. 689 Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes Izpildu Komiteja 1952. gada 16. maijā pieņēma lēmumu par Padomju Nama būvniecību Uzvaras laukumā. Noliedzot vēsturisko plānojumu, 1952. gadā sāka atjaunot pilsētas centra apbūvi.

Komunistiskā partija un padomju valdība 1955. gadā pieņēma lēmumu “Par pārmērību novēršanu projektēšanā un celtniecībā”, bet 1957. gadā – “Par dzīvokļu celtniecības attīstību PSRS”, radot pamatu celtniecības industrializācijai. Liepājā uzbūvēja dzelzsbetona konstrukciju rūpnīcu.

1958. gada 16. maijā kā pastāvīga saimnieciska apvienība sāka darboties Kultūras un atpūtas parks.

Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika, 1950-ie gadi

Liepājas attīstībai izstrādāja ģenerālplānu (1966), bet Ziemeļu priekšpilsētai – detālplānojumu (1969).

Liepājai izstrādāja projektu pirmās kārtas celtniecībai 1959.–1965. gadam. Pāri Tirdzniecības ostas kanālam uzbūvēja Jauno tramvaja tiltu (1960), bet koka pāļu tiltu nojauca (1963). Jaunliepājas ostmalā izveidoja Parādes laukumu un atklāja pieminekli Liepājas aizstāvjiem. Rīgas ielā uzbūvēja ēdnīcu (1963). Nopostītajā Vecliepājas ostmalā uzcēla daudzstāvu dzīvojamos namus – to augšējā stāvā izbūvēja mākslinieku darbnīcas, bet pirmajā stāvā – aptieku un stomatoloģisko poliklīniku. Pilsētas centra apbūvi papildināja universālveikals „Kurzeme”. Siena ielā uzbūvēja astoņas piecu stāvu dzīvojamās ēkas ar veikalu un sadzīves pakalpojumu telpām pirmajā stāvā. Liepājā dibināja internātskolu (1962) un 31. profesionāli tehnisko skolu (1963). Izglītības iestādēm uzbūvēja silikātķieģeļu ēkas.

Rūpnīcā „Sarkanais Metalurģis” uzstādīja automatizētu velmētavu (1960) un atklāja marta pirmo kārtu (1965). Izveidoja Latvijas PSR Okeāna zvejas flotes Liepājas bāzi (1964). Jūrmalas parka ziemeļu daļā no Kūrmājas prospekta līdz molam sāka veidot Jaunlaulāto parku. Trīs kilometru garā Baltijas jūras piekrastes joslā pie Liepājas radīja lielākos dēstītos stādījumus Latvijā. Pretī kinoteātrim „Dzintars” uzbūvēja slēgtu koncertestrādi „Pūt, vējiņi” 1200 skatītāju vietām. Liepājā sāka būvēt Dienvidrietumu dzīvojamo ēku mikrorajonu, izveidojot trīs kvartālus. Jāņa Raiņa 6. vidusskolai uzcēla jaunu ēku (1965).

Liepājas pilsētvidē septiņdesmitajos gados iekļāva liela apjoma sabiedriskās ēkas un kompleksus, bet mikrorajonu apbūves kompozīcijā iesaistīja augstceltnes. Atbilstoši sociālisma ideoloģijai pārveidoja laukumus un tajos izvietoja monumentālās mākslas darbus. Uzvaras laukuma rekonstrukcijas projektā (1969) iekļāva arī Rožu laukumu, atjaunojot cirtu koku ietvertu apaļo rožu dobi un lielo pastaigu apli ar galvenajām ļaužu plūsmu virzieniem atbilstošu celiņu izkārtojumu. Latviešu ainavu arhitekts Kārlis Barons (1912–1996) izstrādāja Rožu laukumam un Jūrmalas parkam dendroloģisko projektu (1970), bet arhitekts Kārlis Plūksne (1906–1973) – labiekārtojuma projektu Uzvaras laukuma skvēram starp Zivju un Stendera ielu, kur uzstādīja V. I. Ļeņina pieminekli. Radio un Jūras ielu apkaimē 1974. gada 10. decembrī atklāja platformāta kinoteātri „Liepāja”. Jūras ielā iecerēja izveidot plašu aleju. Liepājā pirmā deviņu stāvu dzīvojamā ēka Lielajā ielā 1.

Liepājas centram piešķīra sociālisma ideoloģijai atbilstošu plānojumu un izskatu.

Ziemeļu priekšpilsētā uzbūvēja dzīvojamo kvartālu Sarkanarmijas (mūsdienu Oskara Kalpaka) ielā un dibināja tekstilgalantērijas kombinātu „Lauma” (1972).

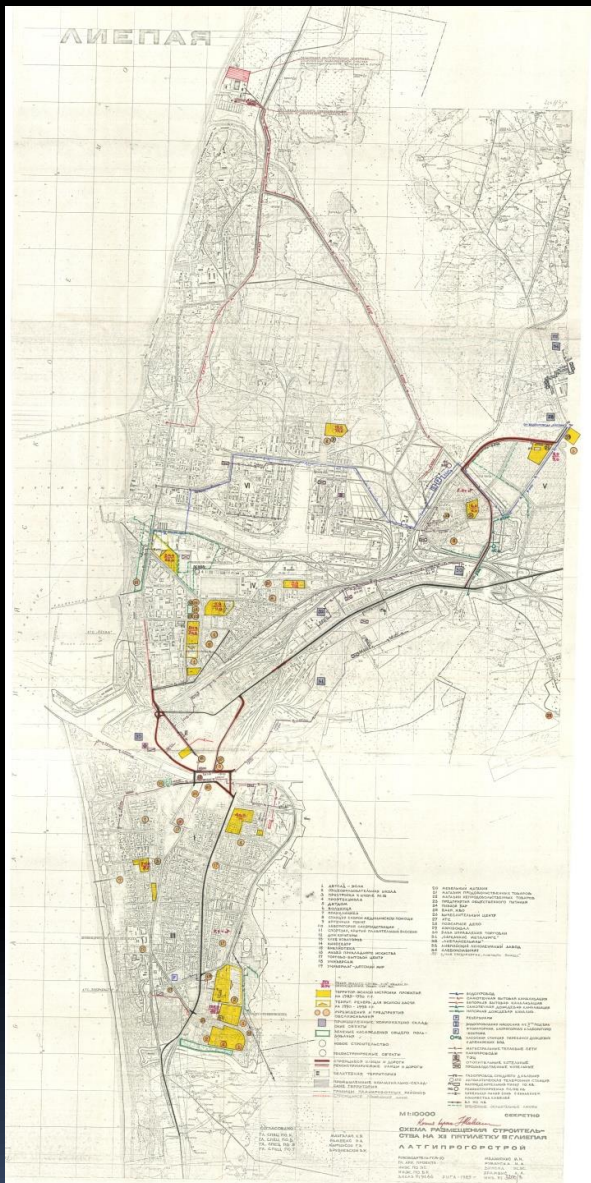
Uzsāka plaša dzīvojamā mikrorajona, sabiedriskā centra kompleksa un 7. vidusskolas ēkas būvniecību. Dienvidrietumu mikrorajonā uzbūvēja 2. vidusskolas ēku (1976).

Jaunliepājā 1975. gada 30. decembrī svinīgi atklāja Metalurgu kultūras pili.

Termoelektrocentrāles 120 metrus augstais monolīta dzelzsbetona dūmenis (1979)

kļuva par nozīmīgu akcentu Jaunās ostmalas panorāmā. Kūrmājas prospekta

noslēgumā 1977. gada 27. oktobrī atklāja pieminekli bojā gājušiem zvejniekiem un jūrniekiem.

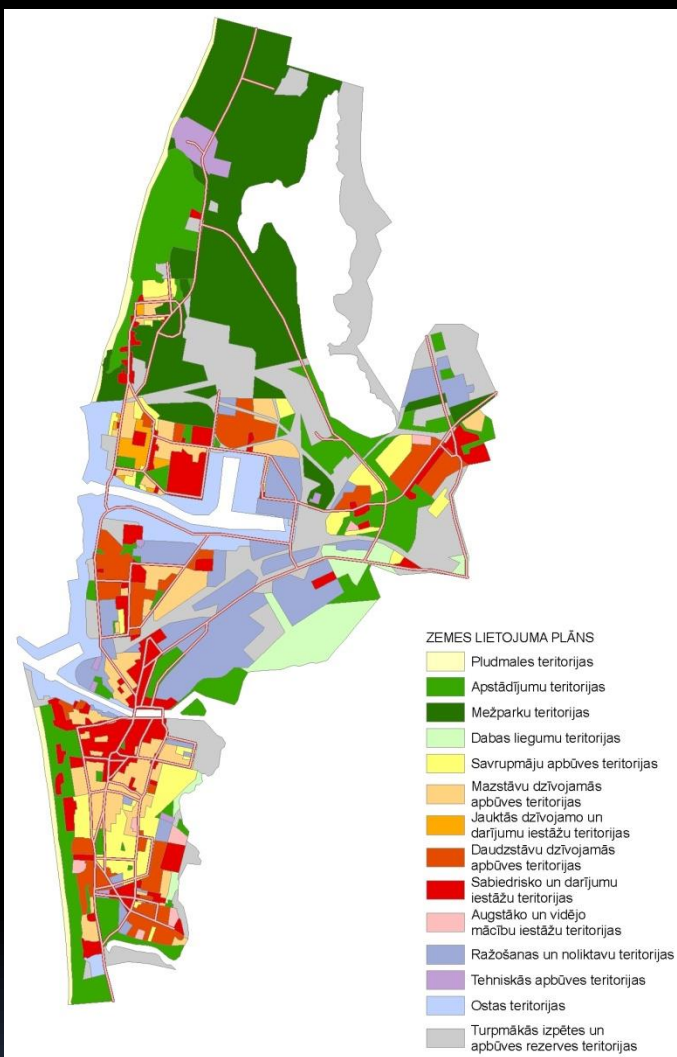

Liepāja, shēma celtniecībai
12. piecgadē, 1985

Liepājā astoņdesmitajos gados īstenoja vērienīgus sabiedrisko ēku un pilsētbūvniecības projektus – uzbūvēja Sadzīves pakalpojumu namu (1980), uzsāka dzīvojamo ēku mikrorajona „Ezerkrasts-2” (1981) un „Ezerkrasts-3” (1985) būvniecību.

1985. gada 6. oktobrī atklāja jauno tiltu pāri tirdzniecības ostas kanālam, bet pirmajā mūzikas festivālā „Mēs Liepājai” iegūtos līdzekļus izmantoja Tirgoņu ielas pārveidei par gājēju promenādi (1986–1987).

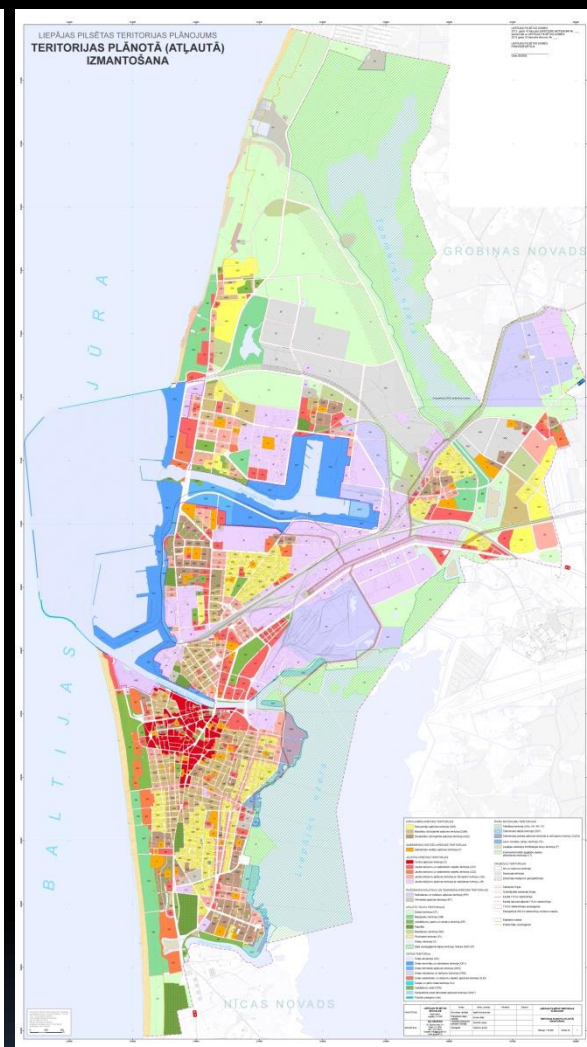
1986. gada 19. februārī atklāja Liepājas Centrālās slimnīcas daudzstāvu namu, uzbūvēja 8. vidusskolas ēku (1987),

Liepājas pilsēta teritorijas zonējums 1996.–2008. gadam

Liepāja, zemes lietojumu plāns, līdz 2012

Liepāja, zemes atļautā izmantošana, no 2012

Secinājumi

- Liepājā pēc Atmodas, izstrādājot zemes lietojumu plānus, tika lobētas atsevišķu firmu un personu intereses, kā rezultātā no pilsētas joprojām aizceļo iedzīvotāji un jaunatne, tajā skaitā arī bijušo Liepājas pilsētas galveno arhitektu bērni, kuri nevēlas būt pilsētā, kur ekonomisko stagnāciju ir veicinājuši arī viņu pašu vecāki ar savu piekopto, lobējošo un iztapīgo, bet uz attīstību nevīrīto politiku Liepājā.
- Liepāja, kur savulaik izbūvētās divas ostas – Tirdzniecības un Kara osta – veicināja tirdzniecību un rūpniecību, nespēj mūsdienās nodrošināt Liepājai ekonomisku izrāvienu: cilvēku alkatība ir iznīcinājusi pilsētas izaugsmi veicinošos faktoros – ražotnes, kūrortu; ir sašaurināti vai pat likvidēti sliežu ceļi satiksmei un sadarbībai ar citiem reģioniem. No Eiropas Savienības iegūtie līdzekļi nespēj un nevar aizstāt to finansiālo ieguvumu, kāds būtu sasniedzams, mērķtiecīgi attīstot tautsaimniecības nozares.

Secinājumi

- Pēc valstiskās neatkarības atgūšanas Lietuvā un Igaunijā, kā arī daudzviet Latvijā tiek apzinātas un godātas tās nacionālās vērtības, kuras ļaudis radīja līdz Otrajam pasaules karam: padomju režīma dēļ tās nebija iespējams apzināt. Liepājas pašvaldībā un Būvvaldē daudzi cilvēki ir sākuši strādāt jau padomju laikā un, saglabājot rutīnu un nespējot elastīgi pielāgoties dinamiskajām pārmaiņām mūsdienās, principiāli nevēlas zināt par iepriekšējo paaudžu liepājnieku veikumu pilsētas harmoniskai attīstībai Latvijas Republikas laikā. Arī ikgadējie Berči lasījumi liecina, ka nekas no šajos pasākumos izteiktajiem priekšlikumiem un atziņām netiek īstenots dzīvē sadarbībā ar liepājniekiem.
- Liepājas pilsētā tiek apzināti uzturēti dubultstandarti (tiražēta nepatiesība jeb meli) – pilsētas attīstības projekti, kuru izstrāde galvenokārt bija saistīta ar komerciāliem apsvērumiem, nav īstenojami: Liepājas Speciālās ekonomiskās zonas uzņēmumu līdzšinējā darbība nav veicinājusi pilsētas infrastruktūras attīstību, un šis vērtējums ir ietverts arī Valsts kontroles 2014. gada ziņojumā. Liepājnieku dzīves līmenis ir kļuvis ļoti zems, tādēļ stabils. Pilsētā ar augstu bezdarba līmeni cilvēki pret pastāvošo kārtību neprotestē.

Secinājumi

- Lielu daļu Liepājas dzīvojamās un sabiedriskās apbūves sastāda vēsturiskas ēkas. Namu apsaimniekotāju firmās trūkst izglītotu speciālistu un tos necenšas piesaistīt: zinātnes jaunākie sasniegumi namu uzturēšanā netiek izmantoti – tehniski sliktā stāvoklī esošās ēkas vienkārši nojauc. Venēcijas hartai, kurā vēsturiskā apbūve tiek uzskatīta par cilvēces mantojumu, Liepājā nav nekādas nozīmes. Pilsētas attīstības projektos dzīvojamai apbūvei ierādīta salīdzinoši neliela platība salīdzinājumā ar rūpniecībai paredzētajām attīstības teritorijām purvainā un mitrā apvidū.
- Liepājas tiesā nav iespējams vērsties pret pašvaldības un viņu lobēto uzņēmumu un personu radīto kaitējumu pilsētai un tās iedzīvotājiem. Ir «atstrādāta» kārtība, lai tiesa šādas prasības nepieņemtu. Uz mūžu ieceltie tiesneši un zvērinātie tiesu izpildītāji nejūtas apdraudēti. Liepāja mērķtiecīgi ir pārvērsta par lēni mirstošu pulsētu.

PALDIES!